

Obnova památek 2017. Střechy historických budov

Ve dnech 14.–15. března 2017 proběhl pod taktovkou STUDIA AXIS spol. s r. o. v Masarykově koleji v Praze 17. ročník odborné konference na téma *Střechy historických budov* jako jedna z akcí celoživotního vzdělávání členů České komory autorizovaných inženýrů a techniků, České komory architektů a úředníků územních samosprávních celků. Nechyběla doprovodná výstava a exkurze, vše ve spolupráci s Národním památkovým ústavem, Fakultou architektury ČVUT v Praze a Českým národním komitétem ICOMOS.

Po zahajovací zdravici Ing. Petra Dolejše, jednatele společnosti STUDIO AXIS, spol. s r. o., vystoupila generální ředitelka Národního památkového ústavu Ing. arch. Naděžda Goryczková. Zhodnotila předešlé ročníky, zdůraznila význam střeš, téma letošního ročníku, poděkovala všem za přípravu a zejména společnosti STUDIO AXIS za dlouhodobé pořádání akcí k ochraně kulturního dědictví.

První blok přednášek uvedl prof. Ing. arch. akad. arch. Václav Girs, vedoucí Ústavu památkové péče Fakulty architektury ČVUT v Praze a prezident ČNK ICOMOS. Příspěvek *Střešní krajina historických sídel – setrvale neuralgické téma* byl představen jako „*ne-souvisele úvahy a výňatky*“ k problematice střešní krajiny historických sídel, doplněné řadou citací z odborného tisku, např.: „*V kontextu sjednocující se Evropy jsou regionální kulturně-historická specifika včetně architektury a charakteristické podoby střeš tím, co přispívá k vědomí vlastní identity, ale co je zároveň pozitivní a nenahraditelnou hodnotou z hlediska celku.*“¹ Hned v úvodu prof. Girs zdůraznil nutnost zachování regionálních specifik střešní historické krajiny a kontinuity procesu obnovy historických střeš za použití tradičních materiálů. Poukázal na nepříznivé proměny střešní krajiny v průběhu řady desetiletí, především období 70.–80. let 20. století. Zejména v těchto letech se výrazným způsobem zhoršila kvalita pálené krytiny a ve velkém se začaly používat různé náhradní a provizorní krytiny, jako např. vlnitý plech, plechové šablony, eternit a další. V prostředí památkových rezervací, na významných památkách, ale i běžných domech se začaly uplatňovat cizorodé a zcela nevhodné materiály.² Z těchto důvodů došlo v daném období přímo k rozsáhlé devastaci historické střešní krajiny, která prakticky trvá dodnes. Použití náhradních materiálů, např. plechu, navíc představuje nejen esteticky nevhodné řešení, ale může komplikovat i požární bezpečnost objektů.³ Od 90. let 20. století se začal na domácím trhu objevovat celý sortiment nových výrobků, cenově lépe dostupných a vychvalovaných reklamou, avšak pro historické stavby a jejich střechy ne vždy vhodných. Tradiční, historickou střešní krytinu na našem území představují výrobky z páleného materiálu (tašky, bobrovky, prejzy), šindel a krytina z břidlice. Při obnově střeš za použití pálené krytiny (bobrovky, prejzy)

je důležitý nejen respekt k materiálu, ale i k tradičnímu tvaru, neboť inovativní tvary se ne zcela, jako např. zámkové krytiny, vyrovnávají s nedokonalé rovnými střešními plochami, např. s úžlabími. V této souvislosti prof. Girs zdůraznil důležitost podpory tradičních materiálů a tvarů, a to i z hlediska kontinuity⁴ jejich výroby, tak aby i pro další generace mohla být zajištěna dostupnost výrobků pro opravy a obnovy střeš v historických sídlech. V další části příspěvku zazněla polemika, zda nyní již nenastala šance nahradit eternit, který se z hygienických důvodů přestal používat, spíše než jeho četnými inovacemi šindelem. Šindel, u nás používaný v minulosti nejen na venkově, ale i ve městech, se hodí lépe zejména na nepravidelné střechy starých domů. Díky svým vlastnostem se dokáže přizpůsobit jakýmkoliv nerovnostem či detailům kolem vikýřů apod. Závěr příspěvku nemohl vyznít jinak než jako zdůraznění mimořádného významu tradičních střeš jako součástí v obrazu kulturní krajiny, o kterou je třeba pečovat a o jejíž nápravu je nutné usilovat.

Ing. Alfréd Schubert příspěvek *Historické střechy a jejich krytiny, prozatímní zastřešení* zaměřil na větší i menší opravy střešních krytin i na dočasná řešení, na zastřešování staveb ohrožených. Zaměřil se na popis vlastností tradiční krytiny a její opravy. Z praxe uváděl řadu příkladů, např. deformace střeš vlivem větrů vedoucí ke „zvlnění hřebene“ i krovu, které ale není na škodu a mělo by být zachováno. Zabýval se problémem doplnění části staré krytiny z hlediska barevnosti, kdy se např. v Německu vyrábějí tašky napodobující vzhled starších, ztmavých tašek. V našem prostředí většina vlastníků historických budov považuje ke škodě věci opětovné použití starší krytiny stále za nepřijatelné. Zmínil častou absenci připevnění tašek vedoucí k jejich „sjíždění“. Návrat k původnímu tvaru střešy demonstroval na zdařilém příkladu renesanční tvrze v Křepenicích (okr. Příbram).⁵ Upozornil na špatné postupy při obnově střešní krytiny na příkladu Brandýsa nad Labem, kde byla barevná ornamentální krytina nahrazena fadní jednobarevnou. Zmínil problém pokrytí zvonové střešy prejzy, což není a ani nemůže být práce pro běžného pokrývače, ale pro odborníka znalého věci. Poukázal na výměny betonové drážkové krytiny i 100 let staré a její náhradu nevhodnou bobrovkou a apeloval na zachování červeného zbarvení šindelové krytiny i plechu, evokující barvu pálené krytiny. Značná část příspěvku se zabývala prozatímními opravami krytiny a prozatímním zastřešením, které, byť může být i provedeno úsporně a lze ho považovat za dočasné, může památku ochránit před její další devastací či zánikem.

Po přestávce vystoupil s příspěvkem na téma *Detaily historických střeš* Ing. arch. Miloš Solař, Ph.D. Úvodem zdůraznil význam střeš jako nedílné součásti architektonického řešení staveb, které je nutné respektovat. Střešní krajina spoluvytváří náš životní prostor, je součástí kulturního dědictví každého regionu. Je tak zcela zásadní, aby střecha každého objektu re-

spektovala jeho charakter, hodnotu celku a aby její řešení vycházelo z identity místa.⁶ Při obnově střešní krytiny je důležité volit odpovídající tradiční krytinu včetně detailů a její užití odborně posoudit na základě vyhodnocení historické situace. Uplatňování tradičních materiálů v rámci jiných regionů nejenže není správné, ale může působit nepatřičně, pro znalce až komicky. Vedle tradičního materiálu a barevnosti nemůžeme pominout ani další významné atributy střešních ploch, komíny, vikýře a další architektonické prvky, jejichž rozmístění vytváří s krajinou střešy kompoziční celek. Autor jako zkušený praktik posluchače seznámil s řadou problémů při obnově střešní krajiny, komentoval i používání novodobých prvků, které historickou střešní krajinu vesměs poškozuje. Jedná se zejména o vývody vzduchotechniky, odvětrání kanalizace, plechové kouřovody, antény a další. Závěrem příspěvku se věnoval otázce zachování a obnovy charakteristických detailů historických střeš; kladl důraz na volbu vhodné a odpovídající krytiny, která by měla vycházet ze situace konkrétní stavby, tj. z rozboru jejích kulturních hodnot, ale i z technických možností stavby.

Dopolední blok přednášek uzavřel Pavel Jerie příspěvkem *Příklady úspěšných i neúspěšných realizací* – je však škoda, že text není publikován též ve sborníku. Poukázal totiž na střešní krajinu Malé Strany, která oproti záběrům z roku 1940⁷ zásadním způsobem změnila svůj výraz. Při použití soudobých materiálů se časem vytratil tradiční detail a s ním i původní malebnost. Střešní krajina dnes působí „tvrdě“. V tomto případě lze mluvit o prohrě památkové péče, která je částečně i důsledkem absence péče o historické střechy ještě v polovině 20. let 21. století. Pavel Jerie zdůraznil, že zejména obnova objektů, a tím i střeš ve správě Národního památkového ústavu by měla být příkladná a měla by vycházet z důsledného naplňování principů památkové péče.⁸ Přístup řady investorů „vše vyhodit a použít stoprocentní nové materiály“ přitom většinou není správnou cestou. Jako nevhodné

■ Poznámky

1 Vojtěch Lásk – Alfréd Schubert – Miloš Solař et al., *Péče o střechy historických budov*, Praha 2003.

2 Václav Girs, *Československý architekt č. 12/1985*, s. 2.

3 Viz např. Nový zámek v Zahrádkách, který v roce 2003 vyhořel, dnes po obnově.

4 Např. ve Francii se v Bretani tradičně užívá kamenná krytina, a přesto nejde o „skanzen“; kontinuita je respektována.

5 *Obnova památek 2017 – Střechy historických budov*, Praha 2017, s. 21–22.

6 Ibidem, s. 32.

7 Srov. Karel Plicka, *Praha ve fotografii*, Praha 2007.

8 Např. realizace obnovy střešy kostela sv. Františka z Assisi na Křižovnickém náměstí v Praze a chrámu sv. Barbory v Kutné Hoře.

příklady objektů ve správě NPÚ vyhodnotil obnovu střeš hradu Švihov – nově položená drážková krytina působí tak trochu jako „podnikatelské baroko“ – a hrad Bouzov – na objektech předhradí byla použita pálená drážková falcová krytina s oplechováním listů, výsledek nevypadá dobře. Jako další významný objekt vybral přednášející Valdštejnský palác, kde po obnově střechy v důsledku těžkých vikýřů a špatně řešeného odvodnění došlo k narušení ukončující římsy, která musela být následně opravena a odvodnění přeřešeno. Pavel Jerie také poukázal na nevhodné praktiky natírání plechové střešní krytiny do barvy omítky či na monochromnost nové střechy, která není z pohledu památkové péče žádoucí. V závěru uvedl příklady zdalších obnov střech – hrad Bítov (ve správě NPÚ), pražský Obecní dům a Malostranskou besedu.

Soudní znalec v oboru klempířské a pokrývačské práce Richard Mlýnek program konference obohatil o příspěvek *Břidlice jako střešní krajina*. Posluchače seznámil s užitím břidlice od vzdálené historie až po její současné uplatnění při obnově střech památkově chráněných objektů. Kámen jako snadno dostupný materiál se používal na střechy ve formě kamenných desek v horských oblastech již dávno před dobou římskou. Z této doby jsou známy první střechy kryté břidlicí⁹ opracovanou do tvaru šestihranu s jedním otvorem na hřeb. V rámci příspěvku také byly popsány všechny čtyři technologie pokrývání,¹⁰ které se v průběhu let formovaly na evropském kontinentu, tj. anglické dvojité krytí ze čtverců a obdélníků, krytí šupinou (Německo), šestiúhelníkovou šablonou (Francie) a moravské krytí jednoduchým čtvercovým formátem. Historii pokrývání břidlicí na našem území lze vysledovat do roku 1776, kdy byla zahájena její těžba na severní Moravě. Technologie krytí se postupně vyvíjela od moravské šupiny tříděné i netříděné přes tvarovou šupinu po moravské krytí, krytí kosočtvercem a obdélníkem (pokrývá se ve stoupající linii vypočtené dle sklonu střešní roviny). Šablony řezaného čtverce a kosočtverce umožňují skladbu do ornamentů, jsou používány zejména na střechách významných objektů (katedrála sv. Víta, Václava a Vojtěcha, Národní divadlo). Břidlice se postupně stala velmi rozšířeným materiálem. V roce 1852 bylo na našem území v provozu již 75 lomů. Ve 40. a 50. letech 19. století tato krytina postupně nahradila doškové a šindelové střechy. Domácí produkce časem nestačila pokrýt poptávku, začala se proto dovážet anglická, francouzská a porýnská břidlice z Německa. Začátkem 20. století je uveden na trh nový materiál – eternit. Nastává zlom, jehož důsledkem je útlum těžby prohlubující se během 2. světové války. Následuje postupná likvidace ložisek těžby břidlice na základě politických rozhodnutí. Po otevření obchodu se světem se sice dovážejí břidlice různé kvality, bohužel bez zájmu o poznání historických souvislostí. Eternit v Německu prochází dalším stupněm vývoje, jeho sortiment je rozšířen o tvarovku s oblým rohem,¹¹ která se začala masivně používat i u nás. Její nevhodné užití

bohužel přispělo ke zkáze některých historických střech našich sídel. Závěrem přednášející zdůraznil důležitost celkového průzkumu střechy při výměně střešní krytiny, a to včetně celého půdního prostoru, a podtrhl jednoznačně prvořadé zachování technologie, která je dokladem regionální zvyklosti pokrývání. Pokud máme v současnosti používat na střechy památkových objektů místo břidlice eternit, je třeba dodržovat alespoň technologii kladení z dané doby, čehož je možné dosáhnout – z praxe je již známo, že výrobci jsou dnes schopni se požadavkům investora přizpůsobit.

Ing. arch. Petr Chotěbor, CSc., z Odboru památkové péče Kanceláře prezidenta republiky posluchače v přednášce *Příklady historické střešní krajiny z Pražského hradu* provedl střešní krajinou našeho největšího památkově chráněného areálu, kde pestré paletě střešních krytin dominuje převládající pálená střešní krytina, nejčastěji prejzy. V průběhu existence komplexu se typ střešní krajiny u některých objektů měnil, jak dokládají písemné prameny. Příkladem je katedrála sv. Víta, Václava a Vojtěcha, v době zaklenutí a dokončení chóru (roku 1385) krytá břidlicí, která byla v průběhu doby prakticky postupně v celém rozsahu vyměněna,¹² tvar, formát šablony i vzor na střeše chóru a obou lodí však zůstal zachován. Šablony ze stejných dvou druhů břidlice uplatňujících se na hlavní střeše katedrály byly použity rovněž na střechách dvou neogotických domů na Jiřském náměstí. Další krytinou s dlouholetou tradicí na Pražském hradě je plech. Najdeme jej např. na střeše Královského letohrádku či na Velké jižní věži katedrály. Na věži však nebyla nikdy zcela vyměněna, probíhaly jen nezbytné opravy, např. výměna korouhviček na nárožních makovicích. Originální plechové gotické chrlíče se dochovaly na katedrále, novodobé z doby Pavla Janáka najdeme na Míčovně. V areálu Pražského hradu se uplatňuje i další materiál, pálené tašky bobrovky, jejichž použití v poměrně raném období rozvoje areálu doložil archeologický výzkum na Stájovém dvoře v roce 1990.

Ivan Houska z firmy Houska & Douda – pasířství se v příspěvku *Klempířské prvky historických střech* zaměřil na klempířské dekorativní prvky, jejichž popis bohatě doplnil obrázky. Posluchači mohli vidět např. hrotnici ve tvaru královské koruny¹³ situovanou na špičce šedesátimetrové věže chrámu Nanebevzetí Panny Marie v Kladrubech provedenou z mědi a částečně zlacenou; zábradlí na střeše muzea v Českých Budějovicích skládané ze zinkového plechu; krytinu ve formě měděné kupole Národního muzea; vikýř na střeše Císařských lázní v Karlových Varech; bohatě zdobené zakončení střechy – vlys na střeše UMPRUM; dále různé druhy maskaronů (delfíny, akroteria, mušle, girlandy, vázy aj.) či předměty z kategorie žlabů, kotlíků a svodů, jako například pozinkované chrlíče ze zámku Lednice, natřené v barvě fasády. Příspěvek vyvrcholil pohledem na střechu Ottova pavilonu v Lázních Kyselka s uplatněním všech zmiňovaných klempířských prvků.¹⁴

Závěrečný blok příspěvků zahájil Ing. Miroslav Fuchs, autorizovaný inženýr, statik specializující se na opravu památek. V příspěvku *Znojensko – střechy – pohled zvenku na historické pálené krytiny některých památkově chráněných objektů* se s účastníky konference podělil o osobní poznání specifických rysů střech, se kterými se seznámil během svého působení na Znojensku při opravě krovů a střech na Starém zámku v Jevišovicích. Znojensko, kulturně i historicky patřící do oblasti Dolního Rakouska, bylo převážně chudé, zemědělsky využívané území, které neprodělavo, na rozdíl od jiných oblastí, výrazný rozvoj. Historicky se zde uplatňovala zejména ručně vyrobená taška bobrovka různých rozměrů, kladená šupinovitě. Kvalita krytiny byla dobrá, tašky nebylo nutné tak často měnit a mnohé se dochovaly až do konce 20. století, např. právě na zámku v Jevišovicích. Další specifickou zvláštností tohoto regionu je kladení tašek při hřebení (dvojitě) a na okrajích hřebení (u valem či štítů) tak, že se tašky zvedají a vytvářejí zhoupnutí špič. Ojedinelé je i jejich kladení (při hřebení, na nárožích či okolo vikýřů) do bílé malty. Přestože malta časem zestárla, její výtvarné působení se uplatňovalo nejen v těchto polohách, ale i při vytváření obrazců v rovině střechy, jakými byly např. kříže a další náboženské symboly. Obdobně jako v jiných částech republiky přišli po odvodu německého obyvatelstva do tohoto kraje noví vlastníci, čímž započal postupný zánik kulturního dědictví, pokračující i po změně společenských podmínek v roce 1989. Bez návaznosti na dochované tradiční stavitelství probíhají účelové opravy, historická krytina, byť i ve výborném stavu,¹⁵ je vyhazována na skládku a vyměňována za novodobou, kterou nelze pokládat do malty (tašky jsou hladké). Absence více výrobců tašek pro památkové účely (všechny vypadají stejně), nevhodná technologická doporučení výrobců, menší tloušťka ovlivňující výraz střešní roviny, nedostatečný tlak památkových orgánů na respektování regionálních zvláštností, to vše vede ke ztrátě autentičnosti a historie stavitelství v daném regionu. Příkladem pro případnou obnovu střech na Znojensku mohou být za-

■ Poznámky

9 Břidlici museli vozit lodí z Pyrenejského poloostrova, z míst, kde je největší výskyt břidlic v Evropě, viz *Obnova památek...* (pozn. 5), s. 35.

10 Srov. schéma kladení v ibidem, s. 37–41.

11 BG – Bogenschnitt. Tvarovka byla nesprávně zařazena do výrobního programu některých zpracovatelů břidlice jako Bogenschnitt Deckung – krytí čtvercem s oblým rohem, nikoli pod správným názvem německé krytí.

12 Původní krytina při rekonstrukci střechy roku 1985, viz *Obnova památek...* (pozn. 5), s. 42.

13 Z doby přestavby kostela v letech 1711–1726, J. B. Santini-Aichel.

14 *Obnova památek...* (pozn. 5), s. 55.

15 Ibidem, s. 61.

chovalé střechy s původní krytinou v Dolním Rakousku, které s touto oblastí přímo sousedí: Drossendorf – zámek (kaple a vstupní brána) či Kühnring – kostel sv. Filipa a Jakuba. Pokud je z čeho čerpat, nemusí být obnova při užití tradičních materiálů i postupů předmětem ztracena.

Obnovou střech hradu Grabštejna se v příspěvku na téma *Památková korekce střešního pláště hradu Grabštejn* zabýval arch. Miroslav Hanzl, autorizovaný architekt specializující se na opravu památek. Poukázal na vážné chyby z pohledu památkové péče při obnově střech hradního areálu. Pro krytinu byl zvolen naprosto nevhodný materiál, tzv. bonnský šindele na celoplošné bednění, jehož použití zcela proměnilo vzhled střešního pláště¹⁶ této památky. Po polovině 90. let 20. století se podařilo přesvědčit investora, Národní památkový ústav v Ústí nad Labem, a nastartovat nutnou korekci střešního pláště. Novodobá, nevhodná krytina z bonnského šindele byla postupně nahrazována krytinou z pálených tašek bobrovek. Součástí rozsáhlé korekce byla i obnova komínových hlavic, pouze novogotické zastřešení věže s měděnou bání a vrcholovou cibulí i přes její neautentičnost bylo ponecháno ve stavu z poloviny 19. století. Zdařilá obnova střešního pláště navrátila památce působivý výraz a stala se příkladem pro další obnovy podobně poškozených objektů.

Mgr. Lukáš Hejný, kurátor Sbírký stavitelství Muzea architektury a stavitelství NTM, závěr přednáškové části konference obohatil o příspěvek *Střechy a jejich krytiny ve sbírkách Národního technického muzea*. V úvodu zmínil historii vzniku Sbírký stavitelství, jejíž počátky spadají do roku 1911, s prvním sídlem ve Schwarzenberském paláci. Mezi první exponáty, které položily její základ, patřil např. soubor školních prací tesařských konstrukcí ze Státní průmyslové školy na Smíchově z roku 1924 – modely katedrály sv. Víta, Václava a Vojtěcha, kostela Nanebevzetí Panny Marie a sv. Karla Velikého na Karlově či Prašné brány; dále sbírky z pozůstalosti tesařských rodin apod. Sbírký stavitelství a většina archivu architektury včetně modelů byly později umístěny v přízemí bývalé invalidovny v Karlíně. Při povodni v srpnu 2002¹⁷ utrpěla sbírka velké ztráty, poškozen či zcela zničen byl soubor krovů z pozůstalosti Josefa Mockera, pracovní modely např. Staroměstské mostecké věže, Juditiny věže či Křivokláta, školní klempířské práce, vazby krovu Černínského paláce z období první republiky nebo plech barokního pokrytí katedrály sv. Víta, Václava a Vojtěcha. V popisu filozofie současné Sbírký stavitelství ve vztahu k tématu konference přednášející Lukáš Hejný zdůraznil zejména autentičnost materiálů, zastoupení vzorků krytin, replik či modelů krovů, např. Horšov – kostel Všechny svatých,¹⁸ včetně největšího současného exponátu, kompletního barokního krovu hospodářského dvora v Podmoklech; z obytných staveb pak např. renesanční ležatou stolicí z domu v Jihlavě. Uvedl, že hlavním cílem Národního technického muzea v budova-

né nové expozici stavitelství v areálu národní kulturní památky Klášter Plasy¹⁹ v západních Čechách je prezentace postupů a principů tradičního stavitelství v duchu motto „Kdo zná, neničí“. V konečné podobě tato stálá expozice provede návštěvníka po celém areálu bývalého pivovaru a umožní mu seznámit se s problematikou historických materiálů, stavebních konstrukcí a technologií. Součástí expozice jsou i modely krovů, včetně prezentace základních spojů, vzorky krytin různých tvarů, druhů, materiálů a barev, vzorky střešních tašek, šindele, břidlice, doškové krytiny, dále prosvětlovací skleněné tašky, litinová krytina ze severní Moravy a další, to vše pro praktickou představu zejména školních žáků. V areálu národní kulturní památky vzniká tzv. Dům stavebních řemesel, ve kterém budou probíhat kurzy a workshopy zaměřené na poznávání tradičních postupů zážitkovým způsobem. Lepší pozvánka na závěr přednáškového bloku ani nemohla přijít.

V závěru dne se rozběhla bohatá diskuse, v níž se účastníci podělili o své mnohé negativní, ale i dobré zkušenosti z praxe. Nakonec přesto všichni optimisticky vyslovili naději v lepší zítřky při naplňování snah o řádnou obnovu kulturních památek, zvláště střech, které představují výrazný atribut krajiny našich historických sídel, fenomén vnímatelný každým z nás na první pohled.

Další den konference proběhly exkurze s odborným výkladem. Účastníci mohli znovu navštívit prostory významných pražských kulturních památek – Obecní dům s prohlídkou krovů i reprezentačních prostor s komentářem k okolním střechám z teras budovy; Loretu s prohlídkou včetně podkroví s novými nálezy historických konstrukcí a modely areálu; zvonici na Malostranském náměstí u kostela sv. Mikuláše s komentářem k vývoji plechové krytiny, hlásné služby a bydlení a s ukázkou černé kuchyně. Kdo chtěl, mohl se zúčastnit prohlídky Malostranské a Staroměstské mostecké věže s komentářem k okolním střechám nebo absolvovat procházku s výkladem k historickým střechám od Loretského náměstí k Pražskému hradu.

Většina příspěvků včetně bohaté fotodokumentace je uvedena ve sborníku *Obnova památek 2017 – Střechy historických budov*, STUDIO AXIS, spol. s r. o., Praha 03/2017. ISBN 978-80-904081-9-7.

Alena KRUSOVÁ; Helena HAMOUZOVÁ

■ Poznámky

¹⁶ Ibidem, s. 68.

¹⁷ Zasáhla téměř 8 % všech sbírek Národního technického muzea.

¹⁸ Jedna z nejvýznamnějších a nejceněnějších církevních staveb regionu západních Čech. Původně románský kostelík, přestavěný v gotice a baroku, s bohatou výzdobou.

¹⁹ Vzorový projekt památkové obnovy nazvaný Centrum stavitelského dědictví v Plasech byl za podpory Strukturálních fondů EU realizován od roku 2009 do podzimu 2015. Více o muzeu a projektu na <http://muzeum-plasy.cz/>, vyhledáno 4. 5. 2017.

Mosaic as an artistic type

Veronika VICHÉRKOVÁ; Magdalena KRACÍK ŠTORKÁNOVÁ

Keywords: mosaic, mosaic type, mosaic techniques

Mosaic is a term that we encounter surprisingly often. It expresses a basic natural principle according to which small particles are connected to form a higher meaningful whole. The resulting shape multiplies the energy introduced by each individual particle without completely negating their original autonomy. The art of creating mosaic images, based on this principle, has a thousand-year tradition and is spread throughout the world. The effort, work, and deep concentration needed for the placement of each stone remain in the resulting work, captured as a pulsating energy that is at the heart of its impressiveness. This article aims to introduce the mosaic technique and its basic outlines to the reader. It is supplemented with a glossary that focuses on the key concepts of this technology.

Illustrations: Fig. 1. Creative decoration of a grotto in Giardino Boboli, Florence; Fig. 2. University Library of Juan O'Gorman in Mexico City in 1952; Fig. 3. Example of precision work of the Florentine mosaic technique (*commesso in pietre dure*); Fig. 4. Example of secession wave of the structure and rhythm of tesserae – tesserae rectangular shapes from the visible side; Fig. 5. Opus sectile as currently processed (M. Kracik Štorkánová, Portrait of Agnes); the parts are adjacent to each other, but not as tightly as in the *commessa in pietra dura*; the joint is the visual element; Fig. 6. Olomouc Clock, detail with noticeable inhomogeneity; Fig. 7. Ceramic mosaic created by Antonio Gaudi using a technique called *trencadis*, Parc Güell, Barcelona; Fig. 8. Niki de Saint Phalle and Jean Tinguely, park Giardino dei Tarocchi, 1979. Photo: Magdalena Kracik Štorkánová, 2014; Fig. 9. Sample of seemingly flat and smooth creative decoration of the former department store U Nováků in Prague; Fig. 10. Example of direct technique in early medieval mosaic art, copy of Ravenna mosaics from a set created in the 1950's for the purpose of traveling exhibitions; Fig. 11. Eliška Rožáňová, mosaic from prefabricated crimped glass, 1980's; Fig. 12. Mosaic with St. Methodius installed on the facade of the cathedral of St. Peter and Paul at Vyšehrad in Prague (realization by Luigi Solerti); Fig. 13. Expressive technique – tesserae size, use of different materials, Nürnberg; Fig. 14. Sample of imitation painting in mosaic – the transposition copies not only the color but also the rhythm and the composition, mimicking the brushstrokes and evoking the impression of plasticity; Fig. 15. Head of Dionysus – sample of the emblem of Roman pavimental mosaics made in *Opus vermiculatum*; Fig. 16. Synthesis of the rhythm mosaic tesserae – detail of the eye, *opus vermiculatum*; Fig. 17. Sample of the color of Art Nouveau mosaic – exedra of the Municipal